

LATVIJAS MEŽA POLITIKA
(mērķi un principi)

(Akceptēta Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdē 1998. gada 28. aprīlī)

1998.g. aprīlis

Ievads.

Meži ir Latvijas nacionālā bagātība, kura saglabājama un vairojama, lai apmierinātu sabiedrības ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās vajadzības. Latvijas iedzīvotājus ar mežu vienmēr ir saistījušas saimnieciskas, kultūrvēsturiskas un emocionālas saites, kuras veidojušās gadsimtu laikā.

Mežs nav mērāms tikai latos un kubikmetros, tas pilda neaizstājamas ekoloģiskās un sociālās funkcijas gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Latvijas meža politika ir formulēta lai:

- saskaņotu Latvijas meža nozares attīstības vispārīgos mērķus;
- noteiktu šo mērķu sasniegšanas stratēģiju.

MP uzdevums ir līdzsvarot sabiedrības interešu realizācijas iespējas:

- radot labvēlīgu vidi ekonomikas attīstībai,
- saglabājot Latvijas meža ekoloģisko vērtību,
- nodrošinot meža sociālās funkcijas,
- likumdošanas pilnveidošanā.

Meža politikas mērķi

Meža nozares attīstības stratēģijas un taktikas mērķus un pamatprincipus ilgam laika periodam Latvijā nosaka Latvijas meža politika (MP). Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, Latvijas meža politikai ir noteikts vispārīgais mērķis - meža un meža zemju ilgtspējīga (nenoplicinoša) apsaimniekošana,

MP kontekstā "ilgtspējīga" apsaimniekošana nozīmē meža un meža zemju pārvaldīšanu un izmantošanu tādā veidā un pakāpē, lai saglabātos to bioloģiskā daudzveidība, produktivitāte, atjaunošanās spēja, vitalitāte un potenciālā spēja veikt nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī tagad un nākotnē, kā arī, lai neizraisītu draudus citām ekosistēmām" (Helsinku rezolūcija Nr.1).

MP pamats ir Latvijas Republikas Satversme, Latvijas Republikas ratificētās starptautiskās konvencijas un starptautiskie līgumi, valdības parakstītas starptautiskās vienošanās, nacionālās meža apsaimniekošanas tradīcijas un pieredze, un zinātniski pamatotas Latvijas dabas, sociālās un ekonomiskās likumsakarības.

1. Mežs un meža zemes.

Mežs ir Latvijas vides nozīmīga sastāvdaļa. Ņemot vērā meža nozīmīgumu vides saglabāšanā, cilvēku sociālo vajadzību apmierināšanā un tautsaimniecībā, MP mērķi ir:

- nodrošināt esošās meža platības nesamazināšanos, nosakot meža zemes transformācijas ierobežojumus;
- nodrošināt meža zemju ražības un vērtības saglabāšanu un paaugstināšanu;
- veicināt lauksaimnieciski un citādi neizmantojamo zemju apmežošanu, izmantojot valsts rīcībā esošos veicināšanas mehānismus.

Šo principu ievērošana ļaus palielināt meža zemju platību un īpatsvaru un ieguldījumu Latvijas tautsaimniecībā.

2. Īpašums uz mežu.

Latvijas meži var piederēt valstij, pašvaldībām un fiziskajām vai juridiskām personām. To regulē Latvijas Republikas likumi, visiem īpašniekiem garantējot vienādas tiesības un nosakot vienādus pienākumus, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību.

Visu īpašnieku mežos tiks realizēti vienoti meža apsaimniekošanas pamatprincipi.

Valsts meža īpašums ir valsts kapitāls un garants Latvijas cilvēku ekoloģisko un sociālo interešu realizācijai. Visi meži ir pamats to īpašnieku ekonomisko interešu realizācijai. Valsts meža īpašums saglabājamas pašreizējā platībā un tādā veidā, kas nodrošina šo mežu efektīvu

apsaimniekošanu.

Ekoloģisko un sociālo funkciju veikšanai īpašnieks savā mežā var noteikt papildus apsaimniekošanas ierobežojumus. Ja valsts noteikto ekoloģisko un sociālo funkciju īstenošana rada jaunus saimnieciskās darbības papildus ierobežojumus citu īpašnieku mežos, kas izraisa būtiskus ekonomiskos zaudējumus, to īpašniekiem ir tiesības uz kompensāciju.

Īpašniekiem īpašumtiesību nostiprināšana dod ilglaicīgu un drošu saimniecisko un ekonomisko patstāvību savā mežā.

Netiek pieļauta tālāka meža īpašumu sadrumstalošana, t.sk. privāto mežu mantošanas gadījumos.

Mežs neatkarīgi no īpašnieka ir nacionālā bagātība, tāpēc tas ir brīvi pieejams visiem izņemot gadījumus, kad to ierobežo likums vai likumpamatoto tiesību aktu noteiktā kārtība, bet meža produktu izmantošana ierobežojama meža īpašnieku interesēs.

3. Ekonomiskie jautājumi.

Meža politikas ekonomiskais **mērķis** ir nodrošināt meža nozares ilgtspējīgu attīstību un rentabilitāti, ievērojot ekoloģiskos un sociālos nosacījumus, un dot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu.

Valsts mežs, ņemot vērā tā specifiskās publiskās funkcijas, ir uzskatāms par valsts kapitālu. Valstij kā šā kapitāla īpašniekam ir divas pamatintereses:

- kapitāla (meža) vērtība nedrīkst samazināties, tai vēlams pieaugt;
- īpašnieks (valsts) vēlas gūt peļņu no kapitāla (meža).

Lai sasniegtu meža nozares ekonomiskos mērķus, tiks ievēroti zemāk minētie principi.

- Tirgus ekonomikas un brīvās konkurences attīstība meža nozarē, veidojot atbilstošu saimniecisko likumu un likumpamatotu tiesību aktu sistēmu, samazinot valsts iejaukšanos saimnieciskajā darbībā.
- Valstiska meža izmantošanas principu regulēšana, lai stabilizētu koksnes resursu ilgtspējīgu pieejamību, radot prognozējamu vidi mežsaimniecības produkcijas pārstrādes attīstībai.
- Meža nozares darbības rentabilitātes nodrošināšana pēc valstī pieņemtajiem uzņēmējdarbību regulējošajiem likumiem un likumpamatotajiem tiesību aktiem neatkarīgi no meža īpašnieka.
- Meža apsaimniekošanai nepieciešamā naudas plūsma jāveido tirgum.
- Valsts publisko funkciju - normatīvās, uzraudzības un daļēji arī atbalsta funkcijas īstenošanu - nodrošina ar tiešu budžeta finansējumu.
- Valsts meža apsaimniekošana kā valsts privāto tiesību īstenošana, ciktāl to neierobežo valsts sabiedriskās funkcijas - vides aizsardzība un sociālā sfēra; valsts mežos notiek saimnieciskā darbība, un tai jābūt rentablai.
- Valsts veido nosacījumus stabilas uzņēmējdarbības attīstības iespējai valsts mežos, to saistot ar ilgtspējīgas mežsaimniecības nodrošināšanu.
- Valsts ekonomiskajai un reģionālajai attīstībai nepieciešamās infrastruktūras izveidošana un uzturēšana meža zemēs, piesaistot valsts līdzekļus.
- Koksnes resursu izmantojamības paaugstināšana veicinot koksnes kā videi draudzīga materiāla plašāku izmantošanu Latvijas tautsaimniecībā, koksnes atlieku izmantošana tālākai pārstrādei - plātņu un celulozes ražošanā, enerģētikā utt., paredzot šeit stimulējošo nodokļu politiku u.c. motivācijas mehānismus.

4. Mežs un vide (ekoloģiskie jautājumi).

Meža politikas **mērķis** meža vides aizsardzības jomā ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un uzturēšana pašreizējā līmenī.

Lai sasniegtu meža politikas mērķus meža vides aizsardzības jomā, tiks ievēroti zemāk

minētie principi:

- Meža apsaimniekošana tiek pilnveidota, ņemot vērā meža ekosistēmu lomu vietējos un globālajos procesos - oglekļa dioksīda piesaistīšanā un tā aprites stabilizēšanā, ūdensteču un ūdenstilpju, augšņu un ainavu aizsardzībā utt.
- Meža izmantošanas apjomi tiek valstiski regulēti, ņemot vērā meža ekosistēmu produktivitāti, atjaunošanās spēju un citus būtiskus meža struktūras elementus.
- Tiek novērtēta mežsaimnieciskās darbības ietekme uz vidi.
- Tiek pilnveidojama zinātniski pamatota aizsargājamo teritoriju sistēma, kas nodrošina ekosistēmu, sugu un ģenētisko resursu saglabāšanos mežos.
- Nodrošina meža biotopu un tiem raksturīgo sugu daudzveidības saglabāšanu.
- Veicams meža stāvokļa monitorings.
- Mežsaimnieciskajā darbībā vēlamas dabiskus procesus atdarinošas metodes, tuvinot ekosistēmas to dabiskajai struktūrai un saglabājot elementus, kas uztur bioloģisko daudzveidību.
- Valstij ir tiesības noteikt ierobežojumus meža apsaimniekošanā vai tādām darbībām mežā, kas apdraud īpaši svarīgu dabas vērtību un ekoloģisko principu ievērošanu.

5. Sociālie jautājumi.

Meža politikas mērķis sociālajā sfērā ir līdzsvarot sabiedrības un meža īpašnieku intereses meža sociālo vērtību izmantošanā un darba attiecību veidošanā meža nozarē.

Lai sasniegtu meža politikas mērķus sociālajā jomā, tiks ievēroti zemāk minētie principi.

- Mežs neatkarīgi no īpašuma ir visiem brīvi pieejams, izņemot gadījumus, kad to ierobežo likums vai likumpamatoto tiesību aktu noteiktā kārtība.
- Mežu apsaimniekošanā tiek ņemta vērā kultūrvēsturisko vērtību un ainavu aizsardzība.
- Valsts sekmē sociālās infrastruktūras attīstību mežā.
- Medības tiek regulētas normatīvos aktos noteiktā kārtībā.
- Ņemot vērā meža darbu specifiku, valsts atbalsta darbinieku tiesības organizēties un kolektīvi iesaistīties savu sociālekonomisko jautājumu risināšanā darba aizsardzības normatīvu ieviešanā un drošu un veselībai nekaitīgu darba apstākļu nodrošināšanā darba vietās.
- Iedzīvotāju sociālo drošību valsts veicina, radot labvēlīgu vidi uzņēmējdarbībai meža nozarē un priekšnosacījumus reģionālajai attīstībai.

6. Valsts loma ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas nodrošināšanā.

Valsts mērķis meža nozarē ir ar tās rīcībā esošajiem līdzekļiem radīt apstākļus meža politikas kopējo mērķu sasniegšanai.

Valstij meža nozarē ir četras pamatfunkcijas: normatīvā, uzraudzības, īpašnieka un atbalsta funkcija.

Normatīvā funkcija ietver meža politikas formulēšanu un tās realizācijai nepieciešamo tiesību aktu izstrādi, nodrošinot visu procesā ieinteresēto grupu informētību un iespējamu līdzdalību.

Uzraudzības funkcija ietver tādas institucionālās sistēmas izveidi, kas nodrošina likumu un likumpamatoto tiesību aktu piemērošanu un to ievērošanas kontroli visos mežos neatkarīgi no to īpašnieka.

Īpašnieka funkcija nozīmē tādu valsts meža apsaimniekošanu, kas nodrošina valsts mežam piemītošo, sabiedrības akceptēto ekoloģisko un sociālo funkciju realizāciju, valsts meža vērtības saglabāšanu, vairošanu un ienākumus meža īpašniekam - valstij.

Atbalsta funkcija ietver sevī darbības, kuras valsts ar savām institūcijām un (vai) finansējumu veic, lai radītu apstākļus meža ilglaicīgo funkciju stabilizācijai un sekmētu privātā sektora attīstību:

- profesionālā un akadēmiskā izglītība;
- meža īpašnieku apmācība, konsultāciju sistēmas;
- zinātne;
- meža inventarizācija;
- statistika un informācijas sistēmas;
- meža patoloģiskā uzraudzība un aizsardzība;
- meža apsardzība pret uguni;
- meža atjaunošanas materiāla kontrole;
- meža monitorings u.c.

Šo funkciju īstenošanai valsts uzdevums ir izveidot tādu institucionālu sistēmu, kas nodrošina valstij meža nozarē esošo funkciju realizāciju.

Izveidojot institucionālo sistēmu, tiks ņemta vērā valsts divējā loma meža nozarē: valsts vienlaikus ir gan publisko, gan privāto tiesību subjekts. Normatīvā funkcija un uzraudzības funkcija attiecas uz valsti kā sabiedrisko tiesību subjektu, īpašnieka funkciju valsts realizē kā privāto tiesību subjekts. Valsts meža nozarē ir viens no privāto tiesību subjektiem.

Lai novērstu interešu konfliktus starp valsti un citiem privāto tiesību subjektiem, valsts publisko un privāto tiesību realizācijas institucionālās sistēmas izveidē tiek ievēroti zemāk minētie principi.

- Normatīvo un uzraudzības funkciju īsteno valsts institūcijas.
- Īpašnieka funkciju īsteno saimnieciska organizācija.
- Atbalsta funkciju īsteno saskaņā ar meža politikā izteiktajiem mērķiem un ar speciālajiem likumiem, ja tādi regulē attiecīgo atbalsta funkcijas sadaļu. Atbalsta funkciju var veikt atbilstošās valsts institūcijas vai kontraktētas, ievērojot maksimālas efektivitātes un līdzekļu izlietojuma ekonomijas principus.

Latvijas Meža politikas īstenošanu, dažādu interešu saskaņošanu un atklātības principu ievērošanu meža nozares būtisku problēmu risināšanā koordinē Meža nozares padome.

7. Mežizglītība, mežzinātne un informācija

Mežizglītība, mežzinātne un informācija ir mežu nozares sastāvdaļas, kas nodrošina nepieciešamās zināšanas un prasmes meža politikas, likumdošanas un prakses pilnveidošanai un mežu ilgtspējīgai apsaimniekošanai. Šo uzdevumu īstenošanai izmanto valsts, kā arī veicina privāto u.c. finansējumu.

Mežizglītība

Latvijas mežizglītības mērķis ir sagatavot speciālistus meža nozarei, kuru zināšanas un prasme nodrošina Latvijas meža nozares konkurētspēju un dinamisku attīstību un kuru kvalifikācija tiktu starptautiski atzīta.

Lai to īstenotu, tiek ievēroti zemāk minētie principi.

- Valsts koordinē mežizglītību.
- Valsts nosaka prasības speciālistu kvalifikācijai, veic visu profesionālās izglītības mācību iestāžu akreditāciju.
- Valsts atbalsta privāto mežsaimniecību ar apmācībām un konsultāciju sniegšanu saistībā ar mežsaimniecības ilglaicīgo funkciju nodrošināšanu.
- Valsts atbalsta mežizglītībai nepieciešamās literatūras un informatīvā materiāla izdošanu.

Mežzinātne

Mežzinātnes mērķis ir iegūt zinātniski pamatotu informāciju meža ilgtspējīgas un daudzfunkcionālas apsaimniekošanas attīstībai. Ekoloģiskie, tehnoloģiskie, ekonomiskie un sociālie pētījumi meža nozarē ir veicami saistībā ar Latvijas meža vidi un resursiem.

Valsts nodrošina meža procesu ilglaicībai atbilstošus pētījumus. Lai nodrošinātu mežzinātnes attīstību, turpināma zinātnes un izglītības institūciju organizatoriskā pilnveidošana,

pētniecības programmas saistāmas ar prioritārajiem nozares attīstības jautājumiem. Zinātnes finansējuma apjoms saistāms ar nozares ieguldījumu tautsaimniecībā.

Informācija

Meža informācijas sistēmas mērķis ir nodrošināt valsts, privāto sektoru, sabiedrību un starptautiskās institūcijas ar patiesu informāciju par meža stāvokli, apsaimniekošanu un mežmateriālu tirgu.

Valsts nodrošina visu mežu monitoringu, meža inventarizāciju, kā arī informāciju par mežsaimniecisko darbību un meža produktu tirgu.

Valsts veicina sabiedrības informētību par mežu un mežsaimniecību, īpašu uzmanību pievēršot mācību materiālu sagatavošanai.

Meža informācijas sistēmas pamatprincips ir datu patiesums, to regulāra aktualizācija, informācijas aizsardzība un individuālo datu slepenība.

Valsts meža informācijas sistēmas apkopotajiem datiem ir jābūt publiski un operatīvi pieejamiem.

Valsts nosaka Meža informācijas sistēmas finansēšanas avotus, apjomus un institūcijas.